Juozas Pikčilingis

V. Šukšino apsakymai lietuvių kalba

Yra autorių, apie kuriuos sakoma: jo skaityk originalą, ne vertimą. Prie tokių autorių pridera ir V. Šukšinas. Tai rusų tarybinis rašytojas, nepakartojamas savo stilium, jo paprastumu ir podraug savitumu, sodrumu, šviežumu.

Kaip pavyko vertėjui F. Vaitiekūnui V. Šukšiną „prakalbinti lietuviškai" — išversti jo apsakymų rinkinį «Беседы при ясной луне» į lietuvių kalbą?

Ir perėjusį per vertėjo rankas šį rašytoją skaitai su malonumu, su estetiniu pasigėrėjimu. Ir šitaip vertimą skaitai, nes jis atliktas kūrybiškai, nes jame perduotas autoriaus stilius, jo sakinio intonacijos, žodyno, frazeologijos spalvų gamos. „Pašnekesių mėnesėtą naktį" vertėjas geba laiku ir vietoje pasitelkti čia leksinį, čia frazeologinį, čia gramatinį atitikmenį, esantį platesnėje ar siauresnėje lietuvių literatūrinės kalbos užribio vartosenoje. O, svarbiausia, geba jį įausti į kontekstą. Būtų pernelyg elementaru nurodinėti vertėją esant teisingame kelyje ir kitais atžvilgiais. Pavyzdžiui, nurodinėti, kad jis ima ir verčia sakinio prasmę, ne atskirą žodį, ir pan., ir t. t. Ir apskritai vargu ar čia dera bei vieta kalbėti komplimentus, iliustruoti: štai kaip gerai ir vienu, ir kitu, ir trečiu aspektu skamba V. Šukšinas lietuviškai. Čia, rasi, užteks tiek tepasakius: g e r a i išversta.

Bet tikriausiai nėra tokio vertimo, kuriame nerastume dar ko ir pasvarstyti. Ir šisai gal nėra išimtis. Jis duoda progą pasvarstyti vieną kitą šiuolaikiniuose vertimuose pasireiškiantį polinkį, kuris krinta į akį, skaitant ne vieną kurį vertėją. Turime galvoje polinkį verčiamo autoriaus stilių n e u t r a l i n t i. Polinkį, kitame vertime besireiškiantį, žiūrėk, ir gana stipriai. Mat šitaip versti daug lengviau. Nei tau sukti galvos, nei tau gilintis į žodžio stilistiką, jo reikšmės užribį, nei leistis į varginančias paieškas funkcinio atitikmens, išlyginančio stilistinius nuostolius. Yra vertėjų, kurie, matyt, mano, jog, dalykiškai tiksliai ir gramatiškai taisyklingai perteikdami autoriaus kalbos, kūrinio dialogų, monologų turinį, jie savo misiją jau atlieka be priekaištų. O, žiūrėk, ir nueita šia dalykinio perteikimo linkme. Ir dėl to autorius tampa apiplėštas, o skaitytojas nuskriaustas. Esti ir atvirkščiai. Esti ir vertėjų „maksimalistų", vertėjų, kurie neriasi iš kailio, kad tik nieko neprasmuktų į sakinį, kas stilistiškai neutralu. Jie, reikia ar nereikia, kreipsis į archyvinį kalbos fondą, temps žodį iš tarmės, kraiglios et bet naujadarą, sakinį „sumozaikins", padarys keršai margą. Ir vis dėlto mums opesni stilistinės neutralizacijos dalykai. Grįžtant prie jos priežasčių, reikia pridurti: jų esama ir kitoniško pobūdžio. Būna ir taip: verčiamo autoriaus kalba — plati, vandeninga upė su daugybe intakų intakėlių, o vertėjas išplaukia į ją su menku savo luoteliu, kuriame tesama mokyklinio kalbos bagažėlio. Tuomet stilistinė niveliacija, neutralizacija tampa neišvengiamos. Tuo visai nenorime pasakyti: žinokime visus kalbos lobius, turėkime kuo daugiau išraiškos priemonių ir viską verste verskime į grožinio kūrinio sakinį. Ar neaiškintume, kas savaime aišku, jei nurodinėtume: reikia atrinkti, reikia atsižvelgti į tą ir tą, reikia stilistiškai transformuoti? Rusų tarybinio autoriaus A. Jugovo kvietimas kuo gausiau vartoti visą literatūrinės kalbos paribį bei užribį, nes, pasak jo, „visa rusų liaudies kalba yra literatūrinė", nes „norminamoji leksikografija yra atgyvenęs daiktas" [1], rusų filologijoje nesusilaukė platesnio atgarsio. Nesusilaukė, nes tai buvo kvietimas atlapoti vartus į grožinę literatūrą bei literatūrinę kalbą tam, kas turi aiškų istorinės epochos, regionalinį, socialinį ir kt. atspalvį,— be to, kas yra stilistikos įstatymų įstatymas,— be t i k s l i n g u m o kriterijaus.

V. Šukšino „Pašnekesių. . ." vertime eita teisingu tikslingos atrankos keliu. Eita, sakytume, atsargiu ir protingu to kelio viduriu — tarp „maksimalizmo" ir „minimalizmo". Tik ar visur to „vidurio" užteko Šukšino stiliui perteikti be nuostolių? Sakykim, perteikti rašytojo dia-

[1] *Югов А. К.* Судьбы родного слова. М., 1962, с. 62—64.

logų stilistikai? Veikėjų „kalbiniams kostiumams" sukurti? Čia norėtume priminti dar vieno autoriaus — rašytojo Aleksejaus Tolstojaus — nurodymą ir jį perfrazuoti: istoriniai herojai turi mąstyti ir kalbėti taip, kaip juos verčia jų epocha bei tos epochos įvykiai [2]. Suprantama, ir vertime jie turi mąstyti bei kalbėti šitaip. O stilizuojama kalba turi būti ne tik istorinio kūrinio ir drauge jo vertimo, ir ne tik istoriškai. Jeigu veikėjai yra liaudies šnekamosios kalbos atstovai, jeigu jie kalba su tarmės elementais, tai ar bus gerai, jei versdami jiems leisime kalbėti grynutėliu literatūriniu žodžiu? Niekų gyvu nenorime pasakyti, kad vaizduojami periferijos žmonės vertime turėtų žemaičiuoti, dzūkuoti ar rotininkuoti. Bet tokiose kalbinėse situacijose vertėjui derėtų bent jau kaip galint labiau vengti perdėm bei pabrėžtinai literatūrinį antspaudą turinčių išraiškos priemonių. To ne visiškai išvengta ir „Pašnekesių..." vertime.

Bet pradėkime nuo apsakymų rinkinio autoriaus kalbos.

V. Šukšino kalba — iš esmės literatūrinė rusų kalba. Bet tokia, į kurią čia vienaip, čia kitaip srūva šnekamojo žodžio stichija. Autorinė kalba čia labai dažnai suartėja, o, žiūrėk, ir susilieja su veikėjo — valstiečio, darbininko — kalba, jo žodynu, frazeologija, sintakse. Tą laisvai tekantį šnekamosios kalbos srautą vertėjas F. Vaitiekūnas stengėsi perteikti ir daugiur gražiai perteikė. Bet čia vienur, čia kitur jį gerokai aptramdo — autoriaus žodį pakreipia į literatūrinę vagą, tai, kas ekspresyvu, keičia tuo, kas nebe taip ekspresyvu, tuo, kas neutraliau, tai, kas specifiška, tuo, kas bendriau, visuotiniau. Todėl ten, kur autorius vartoja kolokvializmą, rupų pasakymą, išraiškos priemonę, teikiančią raiškų subjektyvų vertinimą, skaitydamas rinkinį „Pašnekesiai mėnesėtą naktį", randi ir tolygų savo stilistika atitikmenį (taip esti bene dažniausiai), ir silpnesnį, ir neutralų.

Palyginkime:

И повадился к ней ночами ходить старик Баев. Баев всю свою жизнь проторчал в конторе — то в сельсовете, то в заготпункте, то в колхозном правлении, все кидал и кидал эти кругляшки на счетах, за целую жизнь, наверно, накидал их с большой дом. Незаметный был человечек, никогда не высовывался вперед, ни одной громкой глупости не выкинул, но и никакого умного келена тоже не загнул за целую жизнь. Так средним шажком отшагал шестьдесят три годочка, и был таков. Двух дочерей вырастил, сына, домок оборудовал крестовой. К концу-то огляделись — да он умница, этот Баев! Смотри-ка, прожил себе и не охнул, и все успел, и все ладно и хорошо. Баев и сам поверил, что он, пожалуй, и впрямь мужик с головой, и стал намекать в разговорах, что он умница. Этих умниц, умников он всю жизнь не любил, никогда с ними не спорил, спокойно признавал их всяческое превосходство, но вот теперь и у него взыграло ретивое — теперь как-то это стало не опасно, и он запоздало, но упорно повел дело к тому, что он — редкого ума человек (142) [3].

Ir įjunko vaikščioti pas ją naktimis senis Bajevas. Bajevas visą savo gyvenimą iškarksojo kontorose — tai kaimo taryboje, tai kailių supirkimo punkte, tai kolūkio valdyboje,— vis tarškino ir tarškino skaitytuvais, per visą gyvenimą pritarškino tų rutuliukų krūvą sulig aukštu namu. Nežymus buvo žmogeliukas, niekada niekur neprasišaudavo, nė karto neiškrėtė didelės kvailystės, bet ir gudraus pokšto jokio neiškirto per visą gyvenimą. Šitaip vidutiniu žingsniu pražingsniavo šešiasdešimt trejus metelius, ir tiek jis kam teužkliuvo. Užaugino dvi dukteris, sūnų, padorų namą susirentė... Galų pagalėj visi pamatė — ogi jis gudrus žmogus, tas Bajevas. Na, ką tu pasakysi, nugyveno amželį ir nė nesuvaitojo, ir viską suspėjo, ir viskas gerai, gražu. Bajevas ir pats patikėjo, kad jis, ko gero, iš tikrųjų vyras su galva, ir kalbėdamas duodavo suprasti, kad jis — gudrus žmogus. Tų gudruolių, galvočių jis visą gyvenimą nemėgo, niekad su jais nesiginčydavo, ramiai pripažindavo bet kokį jų pranašumą, bet

[2] *Толстой А. Н.* Полн. собр. соч., т. 13, с. 593.

[3] Šis ir visi kiti pavyzdžiai imami iš: *Шукшин В.* Беседы при ясной луне. М., 1974.

štai dabar ir pačiam pabudo noras — dabar kažkaip lyg ir nebegandu buvo, ir Bajevas pavėluotai, bet atkakliai stengėsi visus nuteikti, kad jis be galo protingas žmogus (115—116) [4].

Повадился — įjunko, проторчал — iškarksojo, кидал... кругляшки на счетах — tarškino... skaitytuvais, человечек — žmogeliukas ir t. t. Sakinių leksinės, frazeologinės struktūros, jų sintaksės atvejai, pasižymintys vienokiais ar kitokiais emociniais-ekspresiniais elementais, perteikiami panašiu būdu konotuotais lietuvių kalbos atitikmenimis. Bet jau *средний шажок* verčiamas *vidutiniu žingsniu, умница — gudriu žmogum, взыграло ретивое — pabudo noras, повел дело к тому — stengėsi visus nuteikti*, t. y. verčiama tuo, kas stilistiškai neutraliau. Kodėl *žingsnis*, ne *žingsnelis?* Juk tai ne toji pati žmogaus charakteristika. Juk tą žmogų autorius vadina *žmogeliuku*. Beje, ir kitame apsakyme „Renkuosi gyvenimui kaimą" tuo pat tikslu vartojamo deminutyvo nepaisoma: rusiškai — *тропка жизни* (30), lietuviškai — *gyvenimo kelias* [5] (43). Beje, kažin ar derėjo keisti pirmojo sakinio žodžių tvarką — laiko aplinkybę *naktimis* kelti po tarinio *vaikščioti. Стало* verčiant *buvo (стало неопасно — nebegandu buvo, ir Bajevas pavėluotai, bet atkakliai stengėsi...)*, lyg ir norėtum informacijos pilnumos: ko *nebegandu buvo?* O *pabudo noras* — prašosi klausimo: koks *noras?* Čia jau nebekalbėsime apie stilistinį taip verčiamo pasakymo *взыграло ретивое* nuostolį bei ne visišką atitikimą.

Kas be ko, esama atvejų, kad pasitelkiamas ekspresyvesnis žodis ten, kur jo nelauktum. Pvz.:

— *Ką žmonės, jie tik sulig ta diena gyvena,— postringaudavo Bajevas.— O reikia aprėpt visą gyvenimą.*

---

[4] Šis ir visi kiti pavyzdžiai imami iš: *Šukšinas V.* Pašnekesiai mėnesėtą naktį. V., 1978. Vertė F. Vaitiekūnas.

[5] *Словом, все было хорошо и нормально. Николай Григорьевич прошел свою тропку жизни почти всю (30). Žodžiu, viskas buvo normalu ir gerai. Nikolajus Grigorjevičius nuėjo beveik visą savo gyvenimo kelią.*

Nikolajus Grigorjevičius ne toks žmogus, kuriam tiktų skambus žodis *kelias*. Gal be reikalo keičiama ir žodžių tvarka, kuri originale yra aiškiai inversiška: *прошел свою тропку жизни почти всю.*

Postringaudavo?! Argi? V. Šukšinas sako: *рассуждал*. Jis taip tiesmukiškai nenuvertina veikėjo samprotavimų. Bajevo kalbą gyvina, daro pagaulią, įtaigią pasitelkta inversija, raiškus frazeologizmas: *А жизнь надо всю на прострел брать* (143). Lietuviškame sakinyje viso to nėra — jis ramus, dalykiškas, monotoniškas: *O reikia aprėpt visą gyvenimą* (117).

Kaip ir reikia laukti, verčiant vienur pridedama, eksplikuojama, kitur išleidžiama. Tų pridėjimų ir išleidimų pasitaiko ir nepateisinamų. Pavyzdžiui, išleidimų tokio pobūdžio: *В избушке, где была парикмахерская, едко, застояло пахло одеколоном, было тепло и как-то очень уютно* (143).— *Trobelėje, kur buvo kirpykla, aitriai kvepėjo odekolonu, buvo šilta ir kažkaip labai jauku* (116). O kur dingo informacija, teikiama prieveiksmio *застояло?* Juk ji čia būtina.

Kur autorius pasako vienu žodžiu, vertėjas dažnokai eksplikuoja — vartoja perifrastinį pasakymą. Informacija nuo to, žinoma, nenukenčia, bet stilius pakinta.

Pvz., kalba Bajevas: — *От родителя моего мог только пинка получить заместо совета разумного* (148).

Šnekamosios kalbos *заместо совета разумного...* perteikiamas knygiškai konotuotu išplėstiniu *užuot* konstrukcijos junginiu: *...užuot išgirdęs protingą patarimą, aš galėjau gauti tiktai keliu į užpakalį* (124).

Arba: — *Наблюдательность,— пояснил Баев.— Я вот, как себя помню, всегда был очень наблюдательный* (148).— *Užtat kad pastabus,— paaiškino Bajevas.— Kaip tik save atsimenu, aš buvau labai pastabus* (124).

Наблюдательность... Būdvardinis daiktavardis. Sakinio pradžios pozicija. „Masyvus" skambėjimas. Intonacija... Lietuviškasis atitikmuo kur kas silpnesnis. *Užtat kad pastabus...* Sakinio informatyvusis žodis „iškeistas" į būdvardį, prarasta jo pradžios pozicija, nublankusi intonacija. Bajevui pasakyti apie save vien tik šitaip — tai pasakyti per silpnai, per „neutraliai".

Esama ir kitoniškų nereikalingų perdirbinių.

— *M a ž a i moka.*
— *Kiek?*
— *Ko kiek?*
— *Kiek, tau atrodo, m a ž a?* (35).

Kodėl vienur *mažai*, kitur jau *maža?* Juk čia pašnekovas kartoja pasakytą žodį. Žodį, kuris čia visų informatyviausias. Pakeitus formą, kartojimo eiga susilpnėja.

Arba: — *Ты подожди, мать. Ты встань, встань — здесь не церква. Иди, глянь...* (201). Simetrija, paralelizmas... Veiksnio, tarinio raiškos simetrija, paralelizmas, veiksmo... Kalbos srautas plaukia sklandžiai, tolygiai. Ar nederėjo visa tai išlaikyti verčiant?

O versta: — *Pala, motin. Tu atsistok, atsistok — čia ne cerkvė. Prieik, pažiūrėk...* (138)

Iškarpėlės stilistika nebe ta. Nuo jos nukrypstama ir segiojant veiksmažodžiams priešdėlius *at-, pri-, pa-,* kurių čia nereikėtų.

Čia bei ten suabejoji: ar reikėjo būtent taip stilizuoti? ar tokia ta stilizacijos priemonė pasirinkta? ar supras ją skaitytojas? ar būtent taip supras?

Visi laukė to, kas dabar būtinai turėjo įvykti.

— *Gal man geriau išeiti? — garsiai paklausė Vaska, ir jo balsas sudrebėjo iš nuoskaudos. Vaska g u r d o, tiesiog g u r d o. Jis netgi nesistengė gelbėtis* (227).

Pasitelkta rytietybė *gursti...* Bet kuria ji reikšme pavartota: „gaišti" ar „nykti"? O ir išvis ar bent į tą pusę nužleibs skaitytojas ne rytietis. Kontekstas juk niekuo jam nepadeda.

— *У тебя сколь денег-то было?*
— *Полторы сотни.*
— *Батюшки-святы! Нагрели руки...* (207).

Versta:
— *Tu kiekgi pinigų turėjai?*
— *Pusantro šimto.*
— *Dievulėli tu mano! Pasibandojo...* (147).

Bet *нагреть руки* — tai juk pasinaudoti neleistinu būdu. Antra vertus, „baudžiavos" laikų žodis *pasibandoti* tokiame mikrokontekste daugiui skaitytojų paliks „daiktu savyje".

„Motinos širdies" Vitkos motina (beje, „dvigyslė"!) jau „įsisavinusi" net inteligentų žargono žodį *suveikti:* — *Nagi žiūrėk, jam viskas aišku! Tu pirma bent paklaustum: kur aš buvau, ką s u v e i k i a u?* (146).

Ir vis dėlto labiausiai veikėjų charakteristikos nukentėjusios dėl to, kad į jų burną vertėjo įdedamas žodis dažnai daug silpnesnis, neutralesnis už tą, su kuriuo juos paleidžia autorius.

Šį skirtumą teparodo „Kaimo gyventojų" bobutės Malanjos kartojamos frazės rusiškasis ir lietuviškasis variantai: — *Дорогой сынок Паша, поговорила я тут с соседями — все советуют ехать. Конечно, мне на старости лет б о я з н о м а л е н ь к о...* (308). — *Brangus sūneli Paša, aš čia pasikalbėjau su kaimynais — visi pataria važiuoti. Žinoma, man senatvėje b e n t k i e k b a i s u...* (181). — *Пиши дальше: мне, конечно, б о я з н о м а л е н ь к о, но уж... ладно. Приедим после Нового года* (308). — *Rašyk toliau: man, žinoma, b e n t k i e k b a i s u, bet jau tiek to... tiek to. N u važiuosim (=atvažiuosim) po Naujųjų metų* (181).

O dabar dar trumpai apie kitką.

Yra vertime per daug eksploatuojamų žodžių. Jie dažnai išstumia kitus, taiklesnius.

Pvz., įterptinis žodis *atrodo, atrodė: Ėjo per vagonus ir viename kupė vagone, koridoriuje, pamatė savo žemietę, taip pat studentę, a t r o d o, pedagoginio instituto* (106). *Aleksandras Zacharovičius Ščibletovas — keturiasdešimtmetis vyras, su pačiais pirmaisiais atvažiavęs į plėšinius ir pasilikęs čia, a t r o d o, visam laikui* (151). *Iš tiesų, a t r o d ė, gudruolis Bajevas: kiurksodamas kontorose, neiššvaistė sveikatos...* (117).

Per dažnas veiksmažodis *r u o š t i s: ...ėjo senyn, r u o š ė s i į pensiją* (42). *Niekur jis n e s i r u o š ė važiuoti, į jokį kaimą, nieko panašaus negalvodavo...* (52). *Jis r u o š ė s i vesti, žūtbūtinai reikėjo pinigų...* (131).

Smaguriaujama abejotinu jaustuku *nu. N u!.. Panašus!* (125). — *N u,— taipgi atvirai ir tiesiai atsakė mergina...* (131). *N u, gyvenimas!* (133).

Ne vienur norėtum vertėjui papriekaištauti: argi tik šitaip, argi nebuvo taiklesnio atitikmens? Žodžio, jungi-

nio, konstrukcijos? Sakysim, skaitydamas pastraipą: ...*O kad jis taip n o r i a i ir l i n k s m a i klausydavo, tai ir pasakodavo jam l i n k s m a i naujas istorijas, kur atsiskleisdavo stebėtinas žmonių nesavanaudiškumas* (51).

Noriai, linksmai... čia nėra tos optimaliosios išraiškos priemonės. Kodėl ne: *taip mielai, su tokiu noru?* Argi *linksmai* pasakodavo jam tas naujas istorijas? Ne! *Su džiaugsmu, džiaugsmo pagauti* (rus.: *с радостью).* t. t.

Yra vietų, skambančių ne per kaip dėl to, kad versta gana pažodžiui: *Visiškai u ž s i ė m ę s t o s j a u d i n a n č i o s s a v o l i k i m o m ę s l ė s ę i m i n i m ų, Vaganovas įėjo į kabinetą, tuoj pat paėmė kelis lapus popieriaus, susiruošė rašyti laišką* (68). *Volodiai truputį palengvėjo dėl to, kad mergina nenutildė jo kvailo tarškėjimo, o netgi pati p a s i r u o š u s i p a k v a i l ė t i v a r d a n š i u o l a i k i n i ų n e v a r ž o m ų t a r p u s a v i o r y š i ų* (107).

Kitur geidautum šiaipjau didesnės stilistinės sakinio, pastraipos apdailos. Pvz.:

Taip nuramino save Vaganovas, galutinai suvokęs, kad nematyti jam Majos kaip savo ausų. Tuo ir nusiramino. Tai yra taip tik jam atrodė, kad nusiramino. Pasirodo, tai tokie dalykai, kur nenusiraminama (67). Arba: *Bet kodėl — kokie niekai! — kodėl kažkoks prasčiokas, jaučiantis tik savo bejėgiškumą, ir jo žmona, sujžūlėjusi, besąžinė, jaučianti, atvirkščiai, negu jos vyras, kad yra visiškai saugi, kodėl kaip tik jie, pasiklydę savo gyvenime, turi pakišti mintį, kaip jam dabar spręsti — s p r ę s t i! — savo ne paprastame, ne mažyčiame, kaip jis norėtų ir kaip dingojosi, gyvenime?* (77).

Iš frazeologijos perteikimo būdų, kurių pasitelkia vertėjas, galima suminėti ekvivalento vartojimą, analogo parinkimą. Rusų kalbos posakis *как во сне* (295) ir lietuvių *kaip sapne* (170) santykiauja kaip ekvivalentai. Bet verčiant dažnai parenkamas atitikmuo, kuris bent iš dalies ar visiškai skiriasi savo leksine bei gramatine išraiška, o turi tą pačią arba labai artimą prasmę, pvz.: *Не дочитывай до конца, а то с у м а с о й д е ш ь...* (13) — *...neskaityk ligi galo, kitaip i š p r o t o i š s i k r a u s t y s i...* (26); *А что, мама? Т р я х н и с т а р и н о й, приезжай* (306).— *O ką, mama? P r i s i m i n k j a u n a s d i e n a s — imk ir atvažiuok* (179); *Ну, ё — мое...* (294) — *Na, r u p u p u p u...* (170). Čia viskas gerai. Bet kitur kada ne kada ar tik nešaunama jais kiek pro šikšnelę? Sakysim, tokiu atveju: *Stotis mieste didžiulė, amžinai prisigrūdusi žmonių. Ir yra ten vieta, kur rūkoma, prie tualeto. Ten visada — dieną ir naktį — k a m š a t i s, j o g p a t s v e l n i a s k o j ą n u s i l a u ž t ų, ir nesiliaujantis šurmulys. Štai tiesiai ten ir eidavo Nikolajus Grigorjevičius. Ir ten l e i s d a v o s i į k a l b a s.* (44). Kam gi jam, tam velniui, *laužtis koją?* Originale čia sakoma: *дым коромыслом,* o tokio pasakymo prasmė — „triukšmas, sambrūzdis, maišatis, klegesys" — atseit, yra maždaug taip: *tegul dievas myli kas čia daros, ak tu jejem kas čia dedas. Leistis į kalbas* — „nebūti išdidžiam, sutikti, neatsisakyti su kuo kalbėtis". Bet argi tam eidavo į stotį Nikolajus Grigorjevičius? Jis eidavo ten, kad kitus kalbintų, teirautųsi, kamantinėtų. Be to, čia ir vėl tai, kas stilistiškai raišku, konotuota, versta neutraliai, plg.: *Štai tiesiai ten ir eidavo Nikolajus Grigorjevičius.* Kodėl ne: *Štai šič tiesutėliai ir eidavo?..* Juk rusiškai sakoma: *Туда-то и шел прямиком Николай Григорьевич.*

Georgijus Vaganovas viską suprato, o suprasti čia nebuvo ko: jis mylėjo tą Mają Jakutiną. Iš jų kurso ją mylėjo keturi vaikinai, ji visiems p a r o d ė n o s į (оставила с носом, 54). *Paskutiniame kurse Maja ištekėjo už kažkokio, kaip pasklido kalbos, talentingo fiziko* (66).

Ką reiškia *parodė nosį?* Trumpai užėjo, užsuko, pasirodė ir vėl išėjo. Argi čia tai reikėjo pasakyti? Jeigu jau *parodė* ką, tai tik ne *nosį,* o nebent *uodegą;* arba: *atsuko nugarą.* Bet geriausia: visi keturi *gavo ilgą nosį, paliko su ilga nosim.*

O šičia *nosis* tinka, bet netinka veiksmažodis *įkišti,* nes teikia pasakymui kitą prasmę ir keistinas — *kyštel(ė)ti:* — *Štai buvo atvažiavęs mano svainis... kaip tik rudenį... Pasižiūrėjo. Nu-u,— sako,— čia pas jus galima gyventi! Va,— sako, — pamėgink pas mus n o s į į k i š t i* (47.)

Juk pasakymą... *pamėgink pas mus n o s į į k i š t i* skaitytojas supras: nėra vietos, negalima nė nosies įkišti.

Norėtum suabejoti lietuviško atitikmens *širdį graužti* (20) tikimu rusiškam pasakymui *душу травить* (9). Ar ne geriau būtų: *kraują gadinti?* Juk paprastai *širdį graužia* nerimas, netikrumas, abejonė, sielvartas ar kas panašu, t. y. tas, kas kniuta žmogaus viduje, kas jam neduoda ramybės iš vidaus. O čia juk žmona ėda vyrą.

Kartais išleidžiama iš akių pasakymo stilistika — jam būdingas subjektyvus vertinamasis elementas, jo priklausymas tam tikro stilistinio skambesio kontekstui. Pvz., *взыграло ретивое* verčiant *pabudo noras.* Teikiamame lietuviškame atitikmenyje nėra to, kas kandu, kas išreiškia subjektyvų vertinimą, ironiją.

Dar kitas frazeologizmas teperteikiamas, mes jau matėme, šiaipjau žodžiu, ir tiek. Pvz.: *А жизнь надо всю на п р о с т р е л б р а т ь* (143).— *O reikia a p r ė p t visą gyvenimą* (117). *Оно, з н а м о д е л о, можно бы* (307).— *Ž i n o m a, galėčiau* (180). Lietuviškai pasakyta kur kas blankiau.

Yra vertime žodžių, formų, konstrukcijų, kurių vietoj lauktum taisyklingesnių — labiau atitinkančių žodyno ir gramatikos normas. Štai pluoštelis pavyzdžių.

Su skrybėle jis buvo panašus į kultūringą k i n i e t į (211). *O pas mus... į s i t ė m y k: pas mus, jei boba išėjo vandens, ji gryčios niekad nerakina — kam?* (49). *Bet atsiguliau aš ne dėl to, o... kaip čia i š s i r e i š k u s... Labai norėjosi pagulėti miesto ligoninėj* (119). *Bet šią mintį Jegoras p r a g i n ė, nenorėjo net toliau galvoti* (21). *... jis n u d a v ė, kad ieško Popovo „charakteristikoje" pamirštos liudytojo pavardės* (76). *... Stepanas įjungė b ė g į, padidino greitį ir nuvažiavo* (219).

Sakysim, aš j u m s patikėjau (70). *Tavo mašina t v a r k o j?* (173). *Vitka nuėjo a n t n u o m o n ė s* (134). *Tu, Stiopka, visada a n t n u o v o k o s viską darai* (222). *Tave, sako, pasodinsiu, o pati — tau a n t p y k č i o — pagyvensiu su Miška.* (70). *Ir u ž s i g a u t i a n t j ų už tai nereikia...* (84). *P a s m a n e viskas gerai* (34). *... klusniai linktelėjo ir išėjo a n t g a l ų p i r š t ų* (73).

Taigi tik pusantros žiemos aš ją lankiau, o jūs mane — k i t u s revizuoti! (124).

Anaiptol ne iš optimaliųjų variantų ir *užvesti kalbą, tą ir tą prikrėsti* bei pan. pasakymai: — *Tai matai, kodėl jaunimas į miestą traukia? — u ž v e d ė k a l b ą jis* (159). *Rytą ją pasikvietė apylinkės įgaliotinis ir pranešė, kad Vitka t ą i r t ą p r i k r ė t ė mieste* (136). ... kiurksodamas *kontorose, neiššvaistė sveikatos, o taupė ją visą gyvenimą — toks jis buvo dabar sotutis, apvalutis, p a s i š o v ę s d a r d v i d e š i m č i a i m e t ų labai g r a ž a u s g y v e n i m o* (117).

Kažin ar reiktų *aršaus, mužiko: Jis baisiai a r š u s meškeriotojas...* (74). *... Naumas Krečetovas, nesenas dar, sumanus m u ž i k a s, suktas ir prieplaikus* (159).

Kitur teiktina pirmenybė pusdalyvio konstrukcijai prieš būtojo laiko dalyvį:

Tarp durų dar atsisuko, piktdžiugiškai pažiūrėjo į visus ir išėjo, smarkiai t r i n k t e l ė j ę s (=trinktelėdamas) duris (228). *Vietą apdairiai užsiėmė kabinoje, p a d ė j ę s (=padėdamas) ryšulį ant sėdynės* (151); arba: ... — *padėjo ryšulį ant sėdynės. Marja Selezniova dirbo vaikų darželyje, bet, p a t i k r i n ę jos sveikatą, surado kažkokias lazdeles (=tikrindami sveikatą, rado kažkokių lazdelių) ir pasakė, kad ji persikvalifikuotų.*

Jų, šitokių ir dar smulkesnių dalykėlių, kurie iš tikrųjų taisytini arba prie kurių galima būtų pridėti pažymą „geriau nevartoti", „Pašnekesių..." lietuviškajame tekste rasime ir daugiau, ir kitoniškesnių. Tačiau, apskritai imant, vertimo kalba yra taisyklinga ir sklandi. Ir jeigu dar ko drįstume užsiprašyti vertėją ateičiai, tai nebent to, ką jau iš pat pradžių sakėme: dar didėlesnio akylumo visam tam šalia žodžio, gramatinės formos, konstrukcijos pagrindinių reikšmių esančiam „kažkam dar". Toms įvairiopoms soclingvistinėms bei emocinėms-ekspresinėms konotacijoms, kurias justi skaitant ir esti pats didysis žavesys.

1979